

แนะนำพันธุ์กล้วยไม้ในโรงเรือนเพาะชำ (วศ.ทร.)

ด้วยในปี ๒๕๖๖ คณะทำงานโครงการโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี -วศ.ทร. ได้ดำเนินการรวบรวมพันธุ์กล้วยไม้ ๓ ชนิดเพิ่มเติมปลูกในโรงเพาะชำ ได้แก่ เอื้องกุหลาบเหลืองโคราช เอื้องเงาะ และรองเท้านารีขาวพันงา เพื่อปลูก ศึกษา อนุรักษ์กล้วยไม้และสร้างความหลากหลายทางชีวภาพและขยายพันธุ์ของพันธุ์กล้วยไม้ป่าให้คงอยู่ทั้งในแหล่งตามธรรมชาติ (In situ conservation) และในโรงเรือน (Ex situ conservation)

1. เอื้องกุหลาบเหลืองโคราช (*Aerides houlletiana*)

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Aerides houlettiana* Rchb. f.

ชื่อวงศ์ : ORCHIDACEAE

ชื่ออื่น : กุหลาบนางรอง และกุหลาบจันทิก

ลักษณะวิสัย : กล้วยไม้อิงอาศัย สูง 30–50 ซม.

ต้น : เป็นกล้วยไม้ที่มีลักษณะการเจริญเติบโตทางยอด ต้นมักจะขึ้นตรงหรือเอนห้อยลง ซึ่งแล้วแต่ปัจจัย สภาพแวดล้อมที่ขึ้นอยู่บริเวณนั้น ๆ ขนาดประมาณ 12–30 ซม. เป็นกล้วยไม้สกุลกุหลาบ *Aerides* ในสภาพโรงเรือนเราสามารถเลี้ยงเชื้อโคราห์ให้มีลำต้นตรงสวยได้ด้วยการตัดทรง แต่ในธรรมชาติแล้ว เราจะพบว่าลำต้นของเชื้อโคราห์ที่โตเต็มที่จะมีลักษณะโค้งงอไม่ตรงสวยเนื่องจากเป็นไปตามแรงโน้มถ่วงของโลก

ใบ : แผ่นใบหนาและแข็งแผ่น สีสีเขียวสด เรียงตัวเว้นระยะระหว่างใบเล็กน้อย ปลายใบตัด มีรอยเว้าสองแฉกไม่เท่ากัน กว้าง 2.5–3 ซม. ยาว 12–16 ซม.

ดอก : เป็นช่อพวงห้อยลงยาว 12–30 ซม. โกล้เคียงความยาวของใบ ดอกในช่อค่อนข้างแน่น มีดอกช่อละ 15–20 ดอก ขนาดดอกกว้าง 1.5 ซม. ยาว 2.5 ซม. ดอกบานเกือบพร้อมกันทั้งช่อ กลีบดอกสีเหลืองอมส้ม มีสีม่วงบริเวณปลายกลีบดอก หลังดอก และเห็นสีม่วงชัดบริเวณปากดอก และดอกมีกลิ่นหอมคล้ายตะไคร้ บางครั้งอาจพบเชื้อโคราห์ที่มีสีขาวล้วน เรียกว่า เชื้อโคราห์เผือก ออกดอกช่วงเมษายน–พฤษภาคม ดอกของ เชื้อโคราห์ บานได้สูงสุด ๒ สัปดาห์ และให้ดอกเพียงปีละ ๑ ครั้งเท่านั้น

การขยายพันธุ์ : การแยกหน่อ

ประโยชน์ : ปลูกเป็นไม้ประดับ

การปลูก มีดังนี้

หากติดหน่อไม้ ให้จับ เชื้อโคราห์ ของท่านมัดแน่น ๆ กับหน่อไม้

หากลงกระเช้า ให้ค่อย ๆ บรรจุร่อยรากทั้งหมด ลงในกระเช้า หากมีรากแห้งติดก็จงตัดรากแห้ง ๆทิ้งเสียครับ เชื้อคงไว้ แต่รากดี ๆ หลังจากนั้นห้อยไว้ที่ที่ร่มรำไร ไม่ทึบไป ไม่กลางแจ้งเกินไป มีลมโกรกสบาย ๆ รดน้ำเช้า หรือเย็นแค่เวลาเดียว รากแตกใหม่ค่อยย้ายออกที่ที่มีแสงมากขึ้น

แหล่งอ้างอิงข้อมูล

<https://www.orchid tropical.com/aerides-houlletiana.php>

https://nm.sut.ac.th/koratdata/?m=detail&data_id=2498

2. เอื้องเงาะ (*Rhynchosyilis coelestis*)

ในพื้นที่ป่าโปร่งผลัดใบคงไม่มีเอื้องชนิดไหนที่มีความงามเทียบเท่ากับเงาะ กล้วยไม้สกุลช้าง (*Rhynchosyilis*) เช่นเดียวกับรองเท้านารีที่ถูกเรียกชื่อตามรูปลักษณะดอก อันแสนแปลกของมัน **เงาะ** เองก็เป็นหนึ่งในกล้วยไม้ที่ถูกเรียกชื่อตามลักษณะที่พบเห็น เพียงแต่ เงาะ ไม่ได้ถูกตั้งชื่อเพราะดอกเหมือนเงาะของเงาะ แต่เป็นเพราะใบที่โค้งงอ สลับกันไปมาคล้ายว่าที่เหมือนเงาะของเงาะ เอื้องชนิดนี้เลยได้รับฉายาว่า เงาะ นั่นเอง

ชื่อวิทยาศาสตร์ของเงาะ คือ *Rhynchosyilis coelestis* มันเป็นกล้วยไม้สกุลช้างอีกชนิดหนึ่งที่พบเห็นได้ในบ้านเรา เงาะ ในธรรมชาติเรามักพบได้ทั่วไปบนคาบไม้เตี้ย-สูงในป่าโปร่งร้อน นับได้ว่าเป็นกล้วยไม้ที่ทนร้อนได้อย่างสุด ๆ ยืนต้นทำแสงแดดอันร้อนระอุอย่างไม่สะทกสะท้าน ในทางภาคเหนือ เราอาจจะได้ยินคำว่า **เอื้องขี้หมา** จนติดหู มันเป็นชื่อเรียกของเงาะ อีกชื่อที่เราอาจไม่เคยคุ้นเคย นอกจากนี้ เงาะ ยังมีชื่อเล่นอื่น ๆ อีก

ว่า **เอื้องเงาะควาย** แล้วยังได้รับฉายาเป็นชื่อแบบอินเตอร์อีกด้วยว่า **Blue Foxtail** แปลได้เท่า ๆ ว่า **จิ้งจอกหางน้ำเงิน** ด้วยลักษณะของช่อที่ตั้งยาวขึ้น จึงเป็นที่นิยมไม่น้อยในหมู่นักพัฒนากล้วยไม้ทั้งไทยและนอก ถูกนำไปผสมกับกล้วยไม้หลากหลายสายพันธุ์ เช่น แวนดา เข็ม

ดอกของเขาแก่	
การจำแนกชั้นทางวิทยาศาสตร์	
อาณาจักร:	Plantae
ไม่ได้จัดลำดับ:	Angiosperms
ไม่ได้จัดลำดับ:	Monocots
อันดับ:	Asparagales
วงศ์:	Orchidaceae
วงศ์ย่อย:	Epidendroideae
เผ่า:	Vandeae
เผ่าย่อย:	Aeridinae
สกุล:	<i>Rhynchostylis</i>
สปีชีส์:	<i>R. coelestis</i>
ชื่อพินาม	
<i>Rhynchostylis coelestis</i>	
(Rchb.f.) Rchb.f. ex H.J.Veitch	
ชื่อพ้อง	
<i>Saccolabium coeleste</i> Rchb.f. (basionym) <i>Vanda pseudocaerulescens</i> Guillaumin	

ลักษณะทั่วไปของ เขาแก่

ลำต้น มีรูปทรงใบเป็นรูปทรงกระบอก ค่อนข้างเตี้ย ตั้งตรง เจริญเติบโตทางยอด

ใบ ออกเรียงสลับซ้ายขวา โคนใบเป็นแผงชิดกันแน่น ปลายใบโค้งลงเล็กน้อย มองดูคล้าย เขาแก่ หรือเขาควาย แผ่นใบบางและเหนียวห่อเข้าหากัน ยาว 10–15 เซนติเมตร

ดอก เป็นช่อตั้งตรง ช่อดอกเป็นรูปทรงกระบอก มีดอกเบียดกันแน่น ขนาดดอกยาว 1.5–2.0 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงบนรูปรีแกมรูปไข่กลับ กลีบเลี้ยงคู่ข้างรูปไข่กลับ กลีบดอกรูปหอกแกมรูปไข่ กลีบทั้ง 5 กลีบมีสีขาว รอบกลีบมีลิลิเป็นสีม่วงคราม บางต้นอาจมีสีออกไปทางแดงหรือไปทางสีน้ำเงินก็มี ปลายกลีบมน กลีบปากรูปลิ้น มีเดือย ดอกแบนและปลายโค้งลง ดอกบานทนนานประมาณ 2 สัปดาห์ และมีกลิ่นหอม ช่วงเวลาที่ออกดอกคือฤดูร้อน ระหว่างเดือนเมษายนถึงกรกฎาคม

แหล่งกระจายพันธุ์ เขาแก่ มีแหล่งกระจายพันธุ์

บริเวณป่าดิบแล้ง หรือป่าโปร่งผลัดใบในประเทศไทย ลาว กัมพูชา และเวียดนาม **สำหรับ** ประเทศไทยพบในทุกภาคยกเว้นภาคใต้

เทคนิคการเลี้ยง เวกะ

ในการปลูกเลี้ยงนิยมปลูกเลียนแบบธรรมชาติ เช่นติดกับขอนไม้ ใส่กระเช้า หรือนำไปติดบนต้นไม้ใหญ่ก็ได้ เพราะเป็นกล้วยไม้ที่ค่อนข้างชอบแสงแดด ดังนั้นอย่านำไปแขวนไว้บริเวณที่ร่มจัดเกินไป เพราะอาจจะไม่ได้ดูดอกและอาจเน่าตายได้

วิธีปลูก

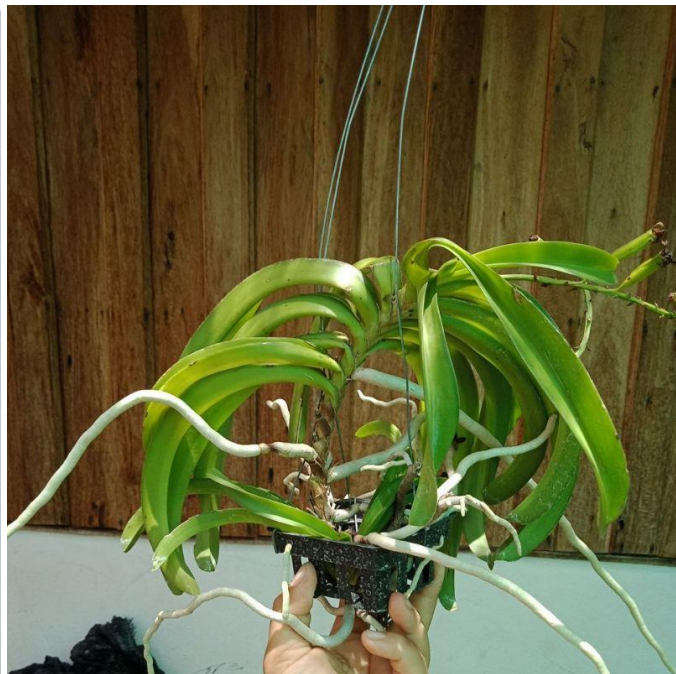
1. ก่อนอื่นหากเป็นไม้ดิบ ให้ตัดรากแห้งทิ้งให้หมด
2. หากใส่กระเช้า แนะนำกระถางพลาสติก 4 นิ้ว
3. หากเป็นขอนไม้ หากขนาดพอเหมาะไม่ต้องใหญ่มาก หากติดต้นไม้ให้หาจุดเหมาะๆ โดยดูทิศทางแสงให้ดียิ่งได้ร่มมากไป
4. วิธีใส่เวกะ ลงในกระเช้า 4 นิ้ว ให้พยายามเรียงรากลงกระถางให้ได้อาจต้องจับสอดทีละเส้นเพื่อให้รากผ่านรูของกระเช้าลงไป พอใส่ได้แล้ว เราอาจก็นำกาบมะพร้าวแช่น้ำแล้วมาสอดใส่ใต้รากรองไว้ระหว่างกระเช้ากับรากของ เวกะ ก็ได้เพื่อให้ได้รับความชื้นที่เหมาะสมและทำให้รากใหม่แตกเร็วขึ้น
5. ในกรณีเกาะขอนไม้ ให้เราหาเชือกฟาง ฟิวส์ หรือสายโทรศัพท์ มายึดเวกะกับขอนไม้ให้แน่น จัดทรงต้นให้ตั้งขึ้นแล้วหุ้มฟิวส์หรืออุปกรณ์ที่เตรียมไว้ยึดให้ทรงต้นไม่ล้ม หากมันคงที่แล้วก็นำไปแขวนในร่มรำไร หรือใต้แสงกลางแจ้ง รอไม้พักตัว

6. ระหว่างไม้พักตัว ให้รดน้ำเวลาเดียวเช่นเดียวกับกล้วยไม้ชนิดอื่น ๆ โดยจะเป็นเวลาเช้า หรือ เย็น ให้เพียงเวลาเดียว เวลาไหนก็ได้ยกเว้นบ่าย

7. เมื่อรากเกาะดินดีแล้ว ถึงแม้จะเป็นไม้ป่าก็ตามก็ควรจะให้ปุ๋ยสูตรที่แนะนำคือ 21-21-21 เป็นสูตรเสมอมาตรฐาน ควรฉีดพ่นทุกสัปดาห์

8. กรณีไม้หวด ไม้เลี้ยง

– กล้วยไม้หวด หรือ ไม้เลี้ยง มักไม่ค่อยมีปัญหามาก ลักษณะการปลุกขึ้นกระเช้าสามารถทำได้เช่นเดียวกับกล้วยไม้ทุกชนิด ในการอนุบาลไม้นี้ หรือ ไม้ออกหวดใหม่ อาจจะให้ปุ๋ยตัวหน้าสูงอย่าง 30-20-10 บำรุงสลับกับ สูตรเสมอ 21-21-21 บ้างเพื่อให้ไม้โตเร็วขึ้น

แหล่งอ้างอิงข้อมูล

<https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B9%80%E0%B8%82%E0%B8%B2%E0%B9%81%E0%B8%81%E0%B8%Bo>

https://www.orchidtropical.com/rhynchostylis_coelestis.php

3. รongเท้าনারิชาวฟงงา

ชื่อวิทยาศาสตร์
สกุลย่อย
ชื่ออื่น
สถานภาพ

Paphiopedilum thaianum lamwir.

Brachypetalum (Hallier) Pfitzer

rongเท้าনারিไทย

ใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง [Critically Endangered (CR)]

rongเท้าনারิชาวฟงงา

ดอกของrongเท้าনারิชาวฟงงา

สถานะการอนุรักษ์

สูญพันธุ์

ถูกคุกคาม

ความ
เสี่ยงต่ำ

EX

EW

CR

EN

VU

NT

LC

เสี่ยงขั้นวิกฤติต่อการสูญพันธุ์ (IUCN 3.1)^[1]

การจำแนกชั้นทางวิทยาศาสตร์

อาณาจักร:

Plantae

ไม่ได้จัดลำดับ:

Angiosperms

ไม่ได้จัดลำดับ:

Monocots

อันดับ:

Asparagales

วงศ์:

Orchidaceae

วงศ์ย่อย:

Cypripedioideae

สกุล:

Paphiopedilum

สปีชีส์:

P. thaianum

ชื่อพินาม

Paphiopedilum thaianum

Iamwir., (2006)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้นเป็นกออัดกันแน่น ชอบขึ้นตามซอกหิน ใบหนาและแข็ง รูปขอบขนานแคบยาว หรือรูปไข่กลับ ยาว 3.5 - 9.5 เซนติเมตร กว้าง 1.0 -1.4 เซนติเมตร ปลายใบโค้งมนมีรอยหยักเล็กน้อย โคนใบมีขนขนาดเล็ก ใบด้านบนมีลวดลายหินอ่อนสีเขียวเข้มสลับสีเขียวอ่อนได้ท้องใบสีม่วงเข้ม ดอก มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 3.3 - 4.2 เซนติเมตร ดอก ค่อนข้างกลมหรือรี ก้านช่อดอกตั้ง หรือโน้มเอียงเล็กน้อย ก้านดอกยาว 6 -20 เซนติเมตร มี 1 - 2 ดอก/ช่อดอก บางดอกมีพื้นสีขาวอมเหลืองอมเขียวจางๆ มีจุดสีม่วงขนาดเล็กกระจายอยู่บริเวณใกล้โคนกลีบ กลีบกระเปาะโป่งพอง และมีผิวบาง มีจุดสีม่วงขนาดใหญ่จำนวนหลายจุดบนกลีบกระเปาะด้านใน โล่ รูปไข่กลับสีขาวแต้มเขียนตรงกลาง

ระยะเวลาออกดอก

มีนาคม - พฤษภาคม

แหล่งที่พบในประเทศไทย

เทือกเขาหินปูนในภาคใต้ของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดพังงา

เขตการกระจายพันธุ์

เป็นพืชถิ่นเดียวของประเทศไทย

รองเท้านารีชาวพังงา มีชื่อเรียกอย่างอื่น คือ รองเท้านารีไทยอานัม หรือ รองเท้านารีไทย เป็นกล้วยไม้ในสกุลรองเท้านารี พบทางภาคใต้ของประเทศไทย ที่มาของชื่อ รองเท้านารีชาวพังงา เพื่อบ่งบอกว่า เป็นกล้วยไม้สกุลรองเท้านารี ที่มีดอกพื้นสีขาว และมีแหล่งกำเนิดมาจากจังหวัดพังงา หรือชื่อไทย รองเท้านารีไทย เพื่อบ่งบอกว่า เป็นกล้วยไม้สกุลรองเท้านารี ที่มีแหล่งกำเนิดจากประเทศไทย รองเท้านารีไทยอานัม เรียกตามชื่อละตินของชื่อชนิด รองเท้านารีชาวพังงา เคยถูกค้นพบและนำมาสู่วงการนักเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ มาก่อนปี พ.ศ. 2540 แต่ในช่วงนั้นส่วนใหญ่ นักเพาะเลี้ยง และนักอนุกรมวิธานพืชได้มองว่า กล้วยไม้ชนิดนี้เป็นเพียงพันธุ์ (variety) หรือสายพันธุ์ (race) หนึ่งของ รองเท้านารีขาวสตูลเท่านั้น

ในเดือนเมษายน ปี พ.ศ. 2548 ประพันธ์ เอี่ยมวิริยะกุล ได้พบกล้วยไม้รองเท้านารีชาวพังงาในที่เลี้ยง และได้เดินทางไปศึกษาและเก็บตัวอย่างบนเทือกเขาหินปูนในจังหวัดพังงา ได้ทำการรวบรวมข้อมูลและบรรยายพร้อมตั้งชื่อวิทยาศาสตร์เป็นชนิดใหม่ของโลกว่า *Paphiopedilum thaianum* ในเดือนกันยายน ปี พ.ศ. 2549 ลงในวารสาร Orchid Review ของราชพฤกษ์ชาติสมาคมแห่งสหราชอาณาจักร ประเทศอังกฤษ ในราวเดือนมีนาคม พ.ศ. 2550 ศุภลักษณ์ ภูมิคง และคณะ ได้เริ่มทำการสำรวจและวิจัยชีววิทยาของรองเท้านารีชาวพังงา และชนิดพันธุ์ใกล้เคียง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

– ดอกมีพื้นสีขาว บางดอกมีพื้นสีขาวอมเหลืองหรือเขียวค่อนข้างเจือจาง มีจุดสีม่วงน้ำตาลขนาดเล็ก กระจายอยู่ในบริเวณใกล้โคนกลีบ ใบค่อนข้างหนาและแข็ง รูปรีแคบยาวหรือรูปไข่กลับ ยาว 3.5–9.5 ซม. กว้าง 1–2.4 ซม. ปลายใบมีรอยหยักสามง่ามขนาดเล็กมากและโค้งมนต่อขอบใบ ขอบใบใกล้โคนมีขน ใบด้านบนมีลายสีเขียวแก่สลับสีเขียวอ่อน ใต้ท้องใบสีม่วงคล้ำ ดอกมีขนาดกว้างระหว่าง 3.3–4.2 ซม. รูปลักษณะมองจากด้านหน้าค่อนข้างกลมหรือรี ก้านช่อดอกตั้ง ยาวประมาณ 6–23 ซม. มีดอกที่ปลายช่อดอก อาจมีดอกได้ถึง 1–2 ดอกต่อหนึ่งช่อดอก กลีบกระเป๋้าโป่งพอง มีจุดสีม่วงน้ำตาลขนาดใหญ่จำนวนหลายจุด บนกลีบกระเป๋้าด้านในไล่รูปไข่กลับ ทางออกของแมลงผสมเกสร 1.5–1.6 มม. ซึ่งเป็นกลไกคัดเลือกแมลงผสมเกสร

– รongเท้า นาริ วา พงงา มีลักษณะคล้าย รongเท้า นาริ วา สตุล แต่ รongเท้า นาริ วา พงงา มีขนาดดอกและใบเล็กกว่า แต่มกกลางไล่สีเขียว และมีจุดสีม่วงน้ำตาลขนาดใหญ่หลายจุดกระจายตัวบนผิวด้านในกลีบกระเป๋้า

ถิ่นอาศัย

– พบตามธรรมชาติบนพื้นผิวกวเขาหินปูน ขึ้นอยู่ตามซอกหิน ในภาคใต้ของประเทศไทย พบในแถบจังหวัดพังงาเท่านั้น ในระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 350 – 450 ม.

ฤดูออกดอก และระบบสืบพันธุ์

– ออกดอกช่วงเดือนเมษายน ถึง พฤษภาคม

จากการศึกษาวิจัยภาคสนามที่ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2555 โดย HANS BÄNZIGER, ศุภลักษณ์ ภูมิคง และกนกอร ศรีม่วง ได้ทำการเก็บข้อมูลในแหล่งที่อยู่ตามธรรมชาติของ รongเท้านารีขาวพังงาและรongเท้านารีขาวสตูล พบว่าแมลงผสมเกสรเป็นชันโรงในสกุล *Lasioglossum* ซึ่งเป็นชันโรงชนิดใหม่ของโลก และได้บรรยายและตั้งชื่อว่า *Lasioglossum orchidodeceptum* ซึ่งเป็นคนละชนิดกับแมลงผสมเกสรของรongเท้านารีขาวสตูล ซึ่งเป็นชันโรงคนละสกุลและคนละชนิดกันคือ *Tetragonula testaceitarsis*

จึงเป็นหลักฐานยืนยันกลไกการแยกชนิด (Speciation mechanism) ที่มีระหว่างชนิดซ่อนเร้น (Cryptic species) ทั้งสองชนิดได้เป็นอย่างดี

แหล่งอ้างอิงข้อมูล

<https://th.wikipedia.org/wiki>

<https://www.doa.go.th/pvp/wp-content/uploads/2021/>
